

THREE INITIATIVES TO RECOVER THE NATIONAL CULTURAL HERITAGE AND HISTORY DURING THE REIGN OF ALECSANDRU IOAN CUZA¹

Ion I. SOLCANU*

DOI <https://doi.org/10.56082/annalsarscihist.2020.1.5>

Abstract. The new social context after the 1859 Union of the Principalities saw an increase in the interest to recover the national history and the Romanian cultural heritage. Alongside the private attempts made by some passionate collectors (General Nicolae Mavros, Ban Mihalache Ghica, Major D. Papazoglu, etc.) the Wallachian and Moldavian Governments initiated several actions in an attempt to recover the national patrimony. The movement was all the more legitimate due to the criminal carelessness of the Greek hegumens in the dedicated monasteries in obedience to the Greek Church whose main preoccupation was to acquire huge incomes from renting the estates while letting the monuments and the national cultural values fall into decay. This study, which relies on historical archives, presents three such unknown initiatives: one of the Moldavian governments and two others carried out by the Wallachian governments.

1. In 1860, in Moldova, Vasile Alexandrescu-Urechia, director of the Ministry of Cults and Public Instruction urged the protopopes and the school teachers in the county seats to identify in churches and monasteries the old religious books that were valuable for the history of Romanian literature so that the state could purchase them and store them safely in the Public Library.

2. In Wallachia, we can see a similar concern for the salvation of the Romanian cultural heritage. Here, in may 1863, Christian Tell, the Minister of Cults, granted 2880 lei to Cezar Boliac, to embark on an “*archeological journey*” that was to last two months, starting from “*Zimnicea downwards and to the Bessarabian region that had been returned to Moldavia.*” In the same year in September, Christian Tell’s successor, Al. Odobescu, delegated Grigore Bengescu to make a similar journey to the monasteries in the counties of Dolj, Romanați, Gorj and Mehedinți which had not been visited in the summer of 1860 when a similar research had taken place.

3. In order to recover the heroic moments in the national history, minister Barbu Vlădoianu organised a painting contest with a prize of 300 golden coins to evoke the battle of Teișani, from September 1602, between the boyar Stroe Buzescu and the Tatar Khan’s nephew. Since no participants entered the first stage of the contest on 12th February 1860, the Ministry organised another contest on 2nd May 1860, where they also invited painters from Moldavia to take part.

Keywords: 1859, Union of the Principalities Wallachian and Moldavian, V.A.Urechia, archeological journey, Al. Odobescu, Cezar Boliac, battle of Teișani, September 1602, Stroe Buzescu, Tatar Khan’s nephew.

¹ 1. Collecting the old religious books from the churches and monasteries in Moldova (1860); 2. commissioning a painting of the battle of Teișani between Stroe Buzescu and the Tatar Khan’s nephew (1861); 3. Cezar Boliac’s and Grigore Bengescu’s journeys to the historical monuments in Wallachia (1863)

* Professor, President of History and Archaeology Section, Academy of Roumanian Scientists

TREI INIȚIATIVE DE RECUPERARE A PATRIMONIULUI CULTURAL ȘI A ISTORIEI NAȚIONALE DIN VREMEA DOMNIEI LUI ALECSANDRU IOAN CUZA¹

Ion I. SOLCANU*

Rezumat. Noul cadrul statal de după unirea Principatelor de la 1859 a sporit interesul pentru recuperarea istoriei și patrimoniului național român. În paralel cu inițiativele particulare ale unor pasionați colecționari (generalul Nicolae Mavros, banul Mihalache Ghica, maiorul D. Papazoglu, etc.) guvernele din Țara Românească și Moldova inițiază acțiuni recuperatorii ale patrimoniului național. Mișcarea era legitimată și de nepăsarea criminală a egumenilor greci din mănăstirile închinată care, preocupați doar de realizarea de venituri cât mai mari din arendarea moșiilor, lăsau în paragină monumentele și valorile culturale naționale. Pe temeiul documentelor de arhivă, studiul prezintă trei astfel de inițiative necunoscute: una a guvernului din Moldova și două ale guvernelor din Țara Românească.

1. În Moldova, în 1860, la solicitarea lui Vasile Alexandrescu-Urechia, director în ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, protoierei și învățătorii de la școlile din reședințele de ținut identificau în biserici și mănăstiri cărțile vechi, religioase, cu valoare pentru istoria literaturii române, pentru a fi cumpărate de stat și salvate în Biblioteca publică.

2. În Țara Românească, pe linia aceleiași preocupări de salvare a patrimoniului cultural, ministrul Cultelor Christian Tell aproba lui Cezar Boliac, în mai 1863, suma de 2880 lei pentru efectuarea unei „călătorii arheologice” de două luni, de la „Zimnicea în jos și în partea Basarabiei ce mi s-a întors”. În luna septembrie a aceluiași an, succesorul lui Christian Tell, Al. Odobescu îl delega pe Grigore Bengescu să efectueze o călătorie similară la mănăstirile din județele Dolj, Romanați, Gorj și Mehedinți rămase nevizitate în vara anului 1860cu ocazia altei asemenea cercetări.

3. Pentru recuperarea momentelor eroice din istoria națională, ministrul Barbu Vlădoianu organiza un concurs, cu un premiu de 300 galbeni, pentru realizarea unei picturi care să evoce lupta de la Teișani, din septembrie 1602, între boierul Stroe Buzescu și nepotul Hanului tătăresc. Cum la prima etapă a concursului, din 12 februarie 1860, nu au fost concurenți, ministrul organizează un nou concurs pentru 2 mai 1860, la care au fost invitați să se prezinte și pictori din Moldova.

Cuvinte cheie: 1859; Unirea Principatelor Valachia și Moldova; V. A. Urechia; călătorie arheologică; Al. Odobescu; Cezar Boliac; lupta de la Teișani; septembrie 1602; Stroe Buzescu; nepotul Hanului tătăresc.

¹ 1. Adunarea cărților vechi românești de la bisericile și mănăstirile din Moldova (1860); 2. realizarea unui tablou privind lupta de la Teișani dintre Stroe Buzescu și nepotul Hanului tătăresc (1861); 3. călătoriile lui Cezar Boliac și Grigore Bengescu la monumentele istorice din Țara Românească (1863)

* Profesor, Președintele Secției de Istorie și Arheologie a Academiei Oamenilor de Știință din România

It is a well-known fact that after the Union of 1859 the Moldavian and Wallachian authorities and later on the government of the United Principalities in Bucharest took steps in order to identify and recover the national cultural heritage and history. It is also true that this endeavor followed a trend initiated by the Organic Regulation¹, which, during the rule of Alexandru Ghica (1834-1842), Barbu Știrbei and Gheorghe Bibescu, was embraced and further developed in Wallachia by some passionate collectors: General Nicolae Mavros (General Director of the quarantines along the river Danube) and Ban Mihalache Ghica. Major D. Papazoglu also developed a passion for collecting Roman antiquities during his military service in the Olt area of the Danube and became an avid lover of the national heritage and history, while never surpassing the level of an informed amateur². Cezar Boliac³ and Alexandru Odobescu⁴ made the transition from occasional dilettantism to systematic research, embarking on archaeological prospection and digging, albeit “*with very few notable results*”⁵ for the former.

¹In 1832 General Kiseleff urged that the religious inscriptions, objects, portraits, memorials, charters, chronicles and calendars as well as everything else that might contribute to a better understanding of the country's history, be collected from monasteries and churches, cf. G. Nicolăiasa, *Cercetări de izvoare istorice în trecut*, in „*Revista arhivelor*”, I (1924), p. 88-104, apud, Aurel Sacerdoțeanu, *Cercetări istorice și pitorești prin mănăstirile noastre acum optzeci de ani. Lucrările lui Al. Odobescu, H. Trenk and G. Tătărescu* in: „*Arhiva românească*”, tome VI, 1941, p. 347.

² Ion Strujan, Constantin Căzănișteanu, *Locotenent-colonelul Dimitrie Papazoglu*, București, Editura militară, 1972.

³ In 1843, together with N. Crețulescu and brothers Goleșcu – Ștefan, Arăpîlă and Radu – Cezar Boliac embarked on an archaeological trip to the monasteries and churches in Wallachia; two years later, on 12th July 1845, he set off by himself on another journey along the Danube, adventures recounted in “*Curierul românesc*” (issues 50,52,55,85-86, 89-95, 1845) and in 1858 he took another trip (Cezar Boliac, *Archaeological journey in Romania, from 20th March to 22nd April 1858*, București, Tipografia Jurnalului național, 1858).

The fourth journey, which began in the summer of 1861, during the ministerships of **Al. G. Goleșcu** (11.10.1860- 28.05.1861) and **V. Mălinescu** (12.05. – 11.07.1861), was interrupted and resumed during the time Christian Tell and Al. Odobescu (1863) were the Ministers of Cults, will be dealt with in the last part of this study.

⁴Alexandru Odobescu, *Însemnări despre monumentele istorice din județele Argeș și Vâlcea. Călătorie făcută din însărcinarea Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, în Opere, II, Scrieri din anii 1861-1870, Antume.Postume. Anexe, Variante. Note*. Critical text and versions, by Marta Anineanu, Notes by Virgil Căndea, București, Editura Academiei R.S.R., 1967, pp. 361-434; Aurel Sacerdoțeanu, *Cercetări istorice și pitorești prin mănăstirile noastre acum optzeci de ani. Lucrările lui Al. Odobescu, H. Trenk și G. Tătărescu*, in „*Arhiva Românească*”, tome VI, p. 347-379 and tome VII, pp. 309-360.

On the attempts to recover the cultural heritage in Wallachia and then the United Principalities, see: Aurica Ichim, *Tentative de protejare a vestigiilor istorice în Principatele Române, în secolul XIX* in: *Patrimoniul național și modernizare în societatea românească: instituții, actori, strategii*, volume edited by Dumitru Ivănescu and Cătălina Mihalache, Iași, Editura Junimea, 2009, p. 135-156.

⁵ D. Protase, *Istorie-arheologie*, in *Istoria Românilor*, vol. II, *Daco-ramani, romanici, alogeni*, Editura Enciclopedică, București, 2001, p. 15.

Sunt bine cunoscute eforturile întreprinse de autoritățile din Moldova și Țara Românească de după Unirea din 1859, continuate apoi de guvernul de la București al Principatelor Unite pentru identificarea și conservarea patrimoniului cultural și pentru recuperarea istoriei naționale. Nu e mai puțin adevărat că demersul urma unui curent declanșat de Regulamentul Organic¹, îmbrățișat și amplificat apoi în anii următori, în Țara Românească, sub domniile lui Alexandru Ghica (1834-1842), Barbu Știrbei și Gheorghe Bibescu de pasionații colecționari general Nicolae Mavros (director general al carantinelor de pe malul Dunării) și de banul Mihalache Ghica. Maiorul D. Papazoglu a căzut și el pradă pasiunii antichităților romane pe când era în serviciu militar în zona olteană a Dunării, devenind apoi un împătimit iubitor de patrimoniu și istorie națională, fără a depăși însă nivelul amatorului avizat². Cezar Boliac³ și Alexandru Odobescu⁴ fac trecerea de la diletantismul ocazional la cercetarea sistematică, însoțită de prospecțiuni și săpături arheologice deși, pentru cel dintâi, cu „puține și slabe rezultate de certă valoare”⁵.

¹ La 1832 generalul Pavel Kiseleff preconiza să se strângă de pe la mănăstiri și biserici inscripțiile, odoarele, portretele, hrisoavele, manuscrisele, cronicile, calendarele și tot ce ar putea contribui la cunoașterea istoriei țării, cf. G. Nicolăiașu, *Cercetări de izvoare istorice în trecut*, în „*Revista arhivelor*”, I (1924), p. 88-104, apud, Aurel Sacerdoțeanu, *Cercetări istorice și pitorești prin mănăstirile noastre acum optzeci de ani. Lucrările lui Al. Odobescu, H. Trenck și G. Tătărescu* în: „*Arhiva românească*”, tom VI, 1941, p. 347.

² Ion Strujan, Cotin Căzănișteanu, *Locotenent-colonelul Dimitrie Papazoglu*, București, Editura militară, 1972.

³ În 1843, împreună cu N. Crețulescu și frații Golescu – Ștefan, Arăpilă și Radu – Cezar Boliac întreprindea o excursie arheologică la mănăstirile și bisericile din Muntenia; peste doi ani, la 12 iulie 1845, pleca de unul singur, de-a lungul Dunării, periplu relatat în „*Curierul românesc*” (numerele 50,52,55,85-86, 89-95 din anul 1845) pentru ca în 1858 să efectueze o a treia călătorie (Cezar Boliac, *Călătorie arheologică în România, de la 20 martie până la 22 aprilie 1858*, București, Tipografia Jurnalului național, 1858).

Despre cea de a patra călătorie, începută în vara anului 1861, sub ministeriatele lui **Al. G. Golescu** (11.X.1860- 28.V.1861) și **V. Mălinescu** (12.V. – 11.VII.1861), întreruptă și, apoi, reluată pe vremea când portofoliul Cultelor era deținut de Christian Tell și Al. Odobescu (1863), în ultima parte a acestei note științifice.

⁴Alexandru Odobescu, *Însemnări despre monumentele istorice din județele Argeș și Vâlcea. Călătorie făcută din însărcinarea Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice*, în *Opere, II, Scrieri din anii 1861-1870, Antume.Postume. Anexe, Variante. Note. Text critic și variante*, de Marta Anineanu, Note, de Virgil Căndea, București, Editura Academiei R.S.R., 1967, p. 361-434; Aurel Sacerdoțeanu, *Cercetări istorice și pitorești prin mănăstirile noastre acum optzeci de ani. Lucrările lui Al. Odobescu, H. Trenck și G. Tătărescu*, în „*Arhiva Românească*”, tom VI, p. 347-379 și tom VII, p. 309-360.

Despre preocupările de recuperare a patrimoniului cultural în Țările Române și, apoi, în Principatele Unite vezi și: Aurica Ichim, *Tentative de protejare a vestigiilor istorice în Principatele Române, în secolul XIX* în: *Patrimoniu național și modernizare în societatea românească: instituții, actori, strategii*, volum editat de Dumitru Ivănescu și Cătălina Mihalache, Iași, Editura Junimea, 2009, p. 135-156.

⁵D. Protase, *Istorie-arheologie*, în *Istoria Românilor*, vol. II, *Daco-ramani, romanici, alogeni*, Editura Enciclopedică, București, 2001, p. 15

In Moldova, Gh. Asachi, M. Kogălniceanu, V. Alexandrescu (V. A. Urechia) etc. are the main promoters of the initiative to preserve the national heritage, in an attempt to recover the national history. All these preoccupations and initiatives arose in the wake of an increased interest in archaeology in the great Western-European cultures, which began in the second half of the 18th century and continued and evolved at the beginning of the next century.

The new social context of the Romanian principalities after the Union of 1859, as well as their precarious state, provided the perfect backdrop for the increased interest in the history of the Romanian people and their national heritage. In what concerns the national history, sources were just being identified and published¹, while the national heritage was being destroyed due to the sheer negligence of those whose job was to protect it, namely the dedicated monasteries in obedience to the Greek Church, where the Greek hegumens demonstrated criminal carelessness towards the monuments and all the cultural values in their possession². The reports drawn by Al. Odobescu and Cezar Boliac following the research conducted in the Wallachian settlements bear witness to that. Both of them had seen evidence of the squandering and even destruction of the valuable national heritage: the old vestments were left to rot; the icons and the vestments were being despoiled of their gems; the founders' graves and portraits were being destroyed; the buildings were in an advanced state of decay, etc. Outraged by the Greek Hegumen's indifference to the derelict state in which he found Buzescu brothers' monastery, Odobescu angrily wrote:

*"Seeing the ruins of Stănești monastery, I vowed eternal hatred against the Greek monks and pledged to do my utmost to free the Romanian monasteries of the shameful tribute they have to pay the villainous Greeks!"*³.

This attitude mirrors Ruler Alecsandru Ioan Cuza's political project of secularization of the dedicated churches' wealth and estates, which was in full swing at the time. Thus, since the beginning of 1860, the Governments of Moldova and Wallachia had taken steps to shift the balance of power between the Romanian state and the dedicated monasteries. For that purpose, the latter were invited to send *"delegates near the Government of the United Principalities [...] who would carry the founders' acts stipulating the rights of the Greek community and who would be authorized to negotiate the terms of the new regulations of the dedicated*

¹ In București, the Government officials constituted a Committee for collecting the necessary material to put together a *"National History"*, cf. *Arhivele Naționale Istorice Centrale (TN: The Central Historical National Archives)*, Fund. *Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice (TN: The Ministry of Cults and Public Instruction)* (from now on: ANIC, MCIP), File 83/1860.

² The correspondence between various officials in the Department of Cults regarding the measures taken in order to ensure the preservation of *"the archaeological and historical monuments in monasteries"* is relevant in that respect. cf. *ibidem*, File 120/1860 February.

³ Al. Odobescu, *op. cit.* p. 399.

În Moldova, atitudinea de conservare a patrimoniului, ca parte a recuperării istoriei naționale, este promovată de Gh. Asachi, M. Kogălniceanu, V. Alexandrescu (V. A. Urechia) etc. Toate aceste orientări și preocupări se aflau în siajul interesului pentru arheologie manifestat de marile culturi vest-europene, care a debutat în a doua jumătate a secolului XVIII și a continuat și s-a amplificat la început de secol următor.

În cazul Principatelor Române de după unirea din 1859, interesul sporit pentru istoria poporului român și patrimoniul său era legitimat de noul cadru național, dar și de starea precară în care se găseau acestea. Pentru istoria națională abia se identificau și publicau izvoarele¹, iar patrimoniul se distrugea prin neglijența celor îndreptățiți să-l protejeze, îndeosebi în cazul mănăstirilor închinat unde egumenii greci dovedeau o nepăsare criminală față de monumente și valorile culturale deținute de acestea². Rapoartele lui Al. Odobescu și Cezar Boliac întocmite în urma cercetărilor efectuate la așezămintele din Țara Românească sunt elocvente în acest sens. Aceștia întâlneau peste tot risipirea și chiar distrugerea valorilor de patrimoniu: vechile odăjdii liturgice era lăsate putreziciunii; icoanele și veșmintele erau despuiate de pietrele scumpe; mormintele și portretele ctitorilor distruse; edificiile în stare avansată de degradare etc. Revoltat de indiferența egumenului grec față de starea de paragină găsită la ctitoria fraților Buzești, Al. Odobescu nota cu năduf:

*Văzând ruinele de la Stănești am jurat o veșnică ură călugărilor greci și m-am fâgăduit a combate cât îmi va sta cu puțință spre a libera mănăstirile noastre de rușinosul bir ce-l plătesc la acei mișei de greci!*³.

Întrezărim în această atitudine proiectul politic al domnitorului Alecsandru Ioan Cuza de secularizare a averilor mănăstirilor închinat, acțiune aflată atunci în plină derulare. Astfel, încă de la începutul anului 1860, guvernele din Moldova și Țara Românească au întreprins acțiuni de natură să așeze pe noi baze raporturile statului cu mănăstirile închinat. În acest scop, acestea erau invitate să-și trimită „*delegați pe lângă guvernământul Principatelor Unite [...] care vor avea cu dânșii actele fondatorilor pe care se razimă drepturile Comunităților grecești și vor fi autorizați a trata despre tot ce privește la regularea monastirilor închinat*”⁴ (subl. ns.). La propunerea miniștrilor de Culte din cele două

¹La București, oficialii Guvernului constituiau o Comisie pentru adunarea materialului necesar redactării „*unei Istории naționale*”, cf. *Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice* (în continuare: ANIC, MCIP), Ds. 83/1860.

²Relevantă în acest sens este corespondența purtată între diverși oficiali ai Departamentului Cultelor privind măsurile luate pentru conservarea „*monumentelor arheologice și istorice din mănăstiri*” cf. *ibidem*, Ds. 120/1860 februarie.

³Al. Odobescu, *op. cit.* p. 399.

⁴Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice din Moldova, Prescript Verbal, Secțiunea a II, 21 ianuarie 1860, *Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice-Moldova* (în continuare: ANIC, MCIP-Moldova), Ds. 264/1860, fila 1f-v. Cercetarea

monasteries.”¹ (emphasis added, I.I.S). Following the proposal made by the ministers of Cults from the two Principalities², Alecsandru Ioan Cuza decreed the foundation of a “*Committee for the negotiations with the Exarchs, delegates of the Holy places sent to discuss the regulation of the dedicated monasteries*”. Through the same decree, the Ruler accepted the proposals for “*commissary members*” - Lascăr Rosetti for Moldova; Alexandru Golescu and Constantin Bosianu for Wallachia³. Following these decisions, on 21st June 1860, C. A. Rosetti, the Minister of Cults, informed Mihail Kogălniceanu, who was also an ad-interim in the Ministry of Cults, about the first meeting of the “*ad-hoc committee*” which was convoked for “*the third of the following July*”. The guests included “*the known delegates from the Holy Lands*” as well as Lascăr Rosetti, the Moldavian commissary, who had to be present in Bucharest⁴. When informed about the scheduled meeting of the Committee, Archimandrite Nil, the Hegumen of Florești Monastery and the representative of Mount Athos and of the Patriarch of Alexandria, confirmed his presence. In what concerns the invitation of the other “*holy lands*” representatives, Archmandrite Nil considered that it was the Government’s responsibility to do it⁵.

The debates that took place in the ad-hoc committee led to no result. Mihail Kogălniceanu’s report addressed to Ruler Alecsandru Ioan Cuza reveal the fact that, at that moment, two matters needed to be taken into consideration: **the first**, solving the actual problem; **the second**, the conditions required by the Hegumens of the dedicated monasteries to rent their estates. They insisted that “*the repossession*” - i.e. renting the estates - be done according to the stipulations of 1853-1854, “*that is during the foreign occupation*”, which Kogălniceanu deemed “*completely incompatible with the rights and the laws of the country*”. He considered instead that the renting process should unfold “*in the same exact conditions several estates of the domestic non-dedicated monasteries have been rented in the current year*”. Unwilling to accept these terms, the Greek Hegumens put forward several protests to “*the Government and the representatives of the Guarantor Powers here and in Constantinople*”. Mihail Kogălniceanu informed the ruler that the Government of

respectivului Fond de documente am întreprins-o în 2007, înainte de strămutarea lui la Direcția Județeană Iași a Arhivelor Naționale Istorice Centrale, fapt pentru care păstrez cota consultată.

¹ The Minister of Cults and Public Instruction from Moldova, Verbal Prescript, Section II, 21st January 1860, *Arhivele Naționale Istorice Centrale (TN: The Central Historical National Archives)*, Fund. *Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice-Moldova (TN: The Ministry of Cults and Public Instruction)* (from now on: ANIC, MCIP-Moldova), File 264/1860, sheet 1 front-back (TN: f-b). The research of the respective Fund of documents was carried out in 2007, before it was moved to the Branch of ANIC in Iași, therefore the references are from the original documents I consulted.

² Copy of report no. 1969/25th May 1860, to the Ruler, by the ministers of Cults from Moldova and Wallachia, M. Kogălniceanu and C. A. Rosetti, *ibidem*, sheet 68.

³ Copy of decree 249/30th May 1860, *ibidem*, sheet 69.

⁴ Telegraphic dispatch from București, no. 2276/21st June 1860, *ibidem*, sheet 70 b-f.

⁵ Address no. 22/24.06.1860 of Archimandrite Nil, to MCIP – Moldova, *ibidem*, sheet 87.

Principate¹, Alecsandru Ioan Cuza decreta constituirea „*unei Comisiuni pentru negociațiile ce sânt a se urma cu părinții exarhi, delegați de la Sfintele locuri pentru regularea monastirilor închinat*”. Prin același decret Domnitorul accepta și sugestiile de „*membrii comisari*” – Lascăr Rosetti din partea Moldovei; Alexandru Golescu și Constantin Bosianu din partea Țării Românești². Urmare a acestora, la 21 iunie 1860, ministrul Cultelor din Țara Românească, C. A. Rosetti, informa pe Mihail Kogălniceanu, care era și ad-interim la Culte, despre prima întâlnire a „*Comisiei ad-hoc*” convocată pentru „*trei a viitoarei luni iulie*” invitați fiind și „*delegații cunoscuți până acum din partea locurilor Sante*” când va trebui să fie prezent la București și Lascăr Rosetti, comisarul Moldovei³. Înștiințat despre proiectata întâlnire a Comisiei, arhimandritul Nil, egumenul mănăstirii Florești și delegatul Muntelui Athos și al Patriarhului Alexandriei, confirma prezența sa. Cât privește însă invitarea reprezentanților celorlalte „*locuri sfinte*” arhimandritul Nil aprecia că aceasta rămâne în sarcina Guvernului⁴.

Dezbaterile din cadrul Comisiei ad-hoc nu au dus la un rezultat. Din raportul lui Mihail Kogălniceanu către Domnitorul Alecsandru Ioan Cuza rezultă că, la acel moment, chestiunea comporta două aspecte: **primul**, rezolvarea pe fond a problemei; **al doilea**, condițiile în care egumenii monastirilor închinat doreau arendarea moșiilor acestora. Ei condiționau „*împosesuirea*” – arendarea moșiilor – de condițiile anilor 1853-1854 „*adică din timpul ocupației streine*” considerate de Kogălniceanu ca fiind „*cu totul incompatibil cu drepturile și legile țării*” și că arendarea trebuie făcută „*într-un chip identic cu condițiile cu care s-au împosesuit în anul curent mai multe moșii ale mănăstirilor pământene neînchinat*”. Neacceptând asemenea condiții, egumenii greci au înaintat proteste „*Guvernului și reprezentanților Puterilor Garante de aici și de la Constantinopol*”. Mihail Kogălniceanu informa pe Domnitor că Guvernul Moldovei a respins cu hotărâre pretențiile egumenilor greci dar, primind informația agentului român la Constantinopol (Costache Negri, n. ns.) că „*reprezentanți ai Puterilor Garante, binevoitoare nouă*” consideră inoportună modificarea vechilor condiții din 1854, care ar „*îngreuna soluția chestiei de fond*” (subl. ns.I.S.) *complicând-o printr-un conflict cu totul incidental și trecător*” și că ne-ar „*expune la complicații din afară care ar putea să înrăureze...fondul chestiunii*” propune o rezolvare de compromis prin care „*contractele actuale de posesie să se mențină încă pe un an, adică până la 23 aprilie 1862, și anume, cătră posesorii de azi*”. Kogălniceanu aprecia că urmarea acestei soluții Guvernul ar fi „*liber de complicații și conflicte de formă și se va afla în toată puțința de a hotărî însuși fondul chestiunii, în chipul cel mai*

¹Copia raportului nr. 1969/25 mai 1860, al miniștrilor Cultelor din Moldova și Țara Românească, M. Kogălniceanu și C. A. Rosetti, către Domnitor, *ibidem*, fila 68.

²Copie de pe Decret 249/30 mai 1860, *ibidem*, fila 69.

³Depeșă telegrafică din București, nr. 2276/21 iunie 1860, *ibidem*, fila 70 f-v.

⁴Adresa nr. 22/24.VI.1860 a arhimandritului Nil, către MCIP – Moldova, *ibidem*, fila 87.

Moldova rejected with strong determination the demands made by the Greek Hegumens. However, on receiving from the Romanian agent in Constantinople (Costache Negri, author's note-AN) the information that "*the representatives of the Guarantor Powers, benevolent to us*" considered the modification of the old stipulations of 1854 as inopportune as it would only "***hamper the efforts to find a solution for the issue in question*** (emphasis added, I.I.S.), *making it even more complicated by creating an incidental and fleeting conflict*" and it would "*expose us to further external complications that might impede...the issue in question*", Mihail Kogălniceanu suggested a compromise solution, whereby "*the current renting contracts would be extended for another year, that is until 23rd April 1862, for the benefit of the current owners*". Kogălniceanu appreciated that this solution would "*free the Government of all sorts of complications and conflicts and would enable it to make the right decisions regarding this issue in the most legal and national manner, that is at home and by ourselves*". On 9th August 1860, Ruler Alexandru Ioan Cuza approved the proposal, by attaching the apostille "***Approved***". At that time, the annual incomes of the dedicated monasteries, derived only from renting their estates, amounted to the sum of "*168,377 gold coins, besides the income obtained from their forests or the other outbuildings in their possession*".² Obviously, these important sums were sent to the "*holy lands*": Jerusalem, Mount Athos, Meteora, etc.

Returning to the subject of the current study, we have to note that Cezar Boliac also reported other instances of neglect of the places of worship dedicated to the holy lands. Among these was the ruin of the bell tower of Bucovăț monastery, dedicated to Meteora³.

All the endeavours undertaken by Al. Odobescu and Cezar Boliac are well-known to historians and are well covered by pertinent studies, so, in what follows, we are going to focus on three less known initiatives that had the same purpose: to recover the national heritage and history. In chronological order, the first one belongs to Vasile Alexandrescu-Urechia and dates from 9th January 1861, while he held the position of Director of Cults and Public Instruction in Moldova. At the time, he submitted a report to the minister, with the proposal that "*all the old editions of books found in churches, monasteries and old hermitages should be collected and stored in libraries, with special attention paid to the rarest and most valuable ones for the history of literature*".

¹ Copy of report no. 8623/August 1860 submitted by Mihail Kogălniceanu, as ad-interim minister of Cults and Public Instruction in Moldova, to Ruler Alecsandru Ioan Cuza, idem, File 271/1860, sheet 60 f-b and 61 f-b.

² Address no 13.269/18.10.1860 of MCIP-Moldova to Archimandrite Melchisedec, appointed in the ad-hoc Committee of Bucharest, after Lascăr Rosetti's resignation, *ibidem*, sheet 75. As a gold coin was the equivalent of 31 lei today, it follows that the incomes resulted only from the renting of the estates amounted to the sum of 5,219,687 lei.

³ Cezar Boliac, *Monastirile din România (Monastirile închinete)*, București, 1862, p. 456.

legal și mai național, adică la noi și de către noi”. Domnitorul Alexandru Ioan Cuza aproba propunerea așezând apostila, la 9 august 1860, „*Se încuviințează*”¹. La acea dată, veniturile anuale ale mănăstirilor închinatelor, obținute numai din arendarea moșiilor, se ridicau la suma „*de 168.377 galbeni, afară de producta pădurilor și acareturilor de prin orașe*”². Evident, aceste importante sume luau drumul „*locurilor sfinte*”: Ierusalim, Muntele Athos, Meteora, etc.

Revenind la subiectul notei de față să observăm că și Cezar Boliac constata alte situații de proastă întreținere a locașurilor de cult închinatelor locurilor sfinte. Între acestea nota ruina clopotniței de la mănăstirea Bucovăț, închinată Meteorei³.

Toate aceste demersuri întreprinse de Al. Odobescu și Cezar Boliac sunt deja cunoscute istoricilor, beneficiind și de competente comentarii încât, în cele ce urmează, supunem atenției cititorului trei inițiative de epocă privind recuperarea patrimoniului și istoriei naționale mai puțin cunoscute. În ordine cronologică, cea dintâi este datorată lui Vasile Alexandrescu-Urechia și datează din 9 ianuarie 1861, pe când deținea funcția de director la Culte și Instrucțiune Publică din Moldova. La acea dată, autorul înainta ministrului un raport prin care propunea „*a se aduna de pe la bisericile, monastirile și schiturile vechi cărțile, edițiuni vechi, spre păstrare în biblioteci, alegându-se din ele pre cele rare și de preț pentru istoria literaturii*”.

Demersul său se întemeia pe constatarea că „*cea mai mare parte a literaturii noastre naționale și mai presus de toate elementele din care se va putea culege istoria limbii noastre românești sunt coprinse în cărțile vechi bisericesti, edițiunile vechi de psaltiri, orologioane (ceasloave), evanghelii*” iar „*ignoranța și timpul au adus și aduc pe fiece zi pierderea treptată a acelor vechi martori ai anticei noastre civilizații, edițiunile vechi se împrăștiează, devin mai rare, fără ca bibliotecile române publice, ba chiar și cele private, să fie înzestrate măcar cu câte un exemplar din asemenea cărți, documente istorice atât de importante*”.

Cărțile astfel adunate urmau să fie inventariate „*arătându-se data edițiunii și se va comunica Ministerului asemenea cataloage, alegându-se cărțile ce ar forma Centrala bibliotecă*”. În locul acestora, bisericile, schiturile și monastirile urmau să primească „*edițiuni noi de ale acelor cărți vechi, ce se păstrează la M[ănăst]irea Neamțului, la tipografia ei*”⁴.

¹ Copie după raportul nr. 8623/august 1860 al lui Mihail Kogălniceanu, în calitatea sa de ministru ad-interim al Cultelor și Instrucțiunii Publice din Moldova, către Domnitorul Alecsandru Ioan Cuza, idem, Ds. 271/1860, filele 60 f-v și 61 f-v.

² Adresa nr. 13.269/18.X.1860 a MCIP-Moldova către arhimandritul Melchisedec, numit în Comisia ad-hoc de la București, după demisia lui Lascăr Rosetti, *ibidem*, fila 75. Cum un galben era echivalent cu 31 lei, însemna că veniturile de pe urma arendării doar a moșiilor se ridicau la suma de 5.219.687 lei.

³ Cezar Boliac, *Monastirile din România (Monastirile închinatelor)*, București, 1862, p. 456.

⁴ ANIC, MCIP-Moldova, Ds. 2017/1861, fila 1f-v.

His initiative stemmed from his strong belief that “*the most significant part of our literature and above all, the elements that would provide the best insight into the history of our Romanian language are encompassed in the old religious books, the old psalm editions, the horologions and the evangelies*” but unfortunately, “*people’s ignorance and time have contributed to a gradual loss of those witnesses of our ancient civilization, and the old editions are decreasing and becoming more and more rare, while the Romanian public libraries, and even the private ones, do not possess a single copy of such books, invaluable historic documents*”.

Thus collected, the books would have later on been inventoried “*stating the date of each edition and the resulting catalogues would have been sent to the Ministry for the selection of books that would have made up the Central Library*”. To replace these books, the churches, hermitages and monasteries were to receive “*new editions of those old books from the printing house of Neamț Monastery*”¹.

Although the minister approved the report the very next day, according to the apostille stating that “*Orders shall be given to that effect*”, it is not until 3rd April 1861 that two circulars were dispatched to “*the primary school teachers in the residential boroughs and to the protopopes in the capitals*” urging them “*to put together an extensive inventory of such books, stating the dates of their edition, etc., and to communicate the results to me so that the works in question could be collected*”². The protopopes of the districts of Bârlad, Botoșani, Covurlui, Fălcui, Neamț, Roman and Tecuci answered the request. However, only the protopopes of Bârlad³ and Covurlui⁴ as well as the second protopope of Roman⁵ submitted old books inventories, but these are not on file. The first protopope of Roman submitted “*the required inventory*” of old books, except the list from the church on Miclăușeni estate, as “*the landlady was away*”. The minister’s apostille informs us that the said landlady had submitted “*such an inventory straight to the Ministry*”, but, unfortunately, this document is also missing from the file pertaining to this issue.⁶

Ioan Pârvu, the protopope of Botoșani, submitted a more detailed report, informing the Department of Cults that “*I have not come across such books in the old churches in Hârlău – Sf. Gheorghe and Sf. Dumitru*” – (obviously, the places of worship founded by Ștefan cel Mare (Stephen the Great, tr.note -TN) and Petru Rareș, respectively) and *Sf. Neculai in the village of Popăuți*”. He only identified “*the inscription on the wall of the church showing the name of the founder and the year of its foundation, but only for St. Neculai Church in the village of Popăuți as*

¹ANIC, MCIP-Moldova, File 2017/1861, sheet 1f-b.

²Circulars no. 3306 and 3307/3.04.1861, *ibidem*, sheet 2 f-b.

³Report of 8.06.1861, from the second protopope, *ibidem*, sheet 38.

⁴Report of 29.07.1861, *ibidem*, sheet 36.

⁵Report of 5.05.1861 from the second protopope, Secu, *ibidem*, sheet 44.

⁶Report of 10.07.1861, *ibidem*, sheet 37.

Deși ministrul aprobase raportul chiar a doua zi, conform apostilei că „*Se vor da ordine în consecință*” abia la 3 aprilie 1861 plecau două circulare către „*profesorii școalelor primare de prin târgurile rezidențiale și protoiereii din capitale*” prin care erau invitați „*cu formarea unui lămurit inventariu despre asemenea cărți, arătând data edițiunii etc., pre care, apoi, să mi-l comunicați spre înaintarea cuvenitelor lucrări*”¹. Solicitării răspund protoiereii districtelor Bârlad, Botoșani, Covurlui, Fălciu, Neamț, Roman și Tecuci. Dintre aceștia, trimiteau inventare de cărți vechi doar protoierei din Bârlad² și Covurlui³ și al doilea de Roman⁴, însă acestea nu se află la dosar. Primul protoiereu al districtului Roman înainta „*cuvenitul inventar*” de cărți vechi, cu excepția listei de la biserica moșiei Miclăușeni pentru că „*lipsea proprietărița*”. Din apostila ministrului deducem că aceasta trimisese „*un asemenea inventar de-a dreptul la Minister*” dar, din păcate, și acesta lipsește de la dosarul problemei⁵.

Un raport mai complet găsim la protoiereul de Botoșani, Ioan Pârveu, care informa Departamentul Cultelor că „*nu am aflat vreo carte de așa fel la bisericile vechi din Hârlău – Sf. Gheorghe și Sf. Dumitru*” – (evident, ctitoriile lui Ștefan cel Mare și, respectiv, Petru Rareș) și „*Sf. Neculai din satul Popăuți*”. Identifica doar „*inscripția de pe peretele bisericii care arată numele și anul fondatorului ei, și aceasta numai la Sf. Neculai din satul Popăuți și Sf. Gheorghe din târgul Hârlău*”⁶, ceea ce rezonază cu constatările de mai târziu ale lui Nicole Iorga și Gheorghe Balș⁷.

Dintre rapoartele învățătorilor de la școlile reședințelor de ținuturi, dosarul păstrează doar pe acelea de la Huși, Vaslui și Tecuci. Bănuim că au fost trimise și altele, de către ceilalți învățători ale reședințelor de ținuturi. Acestea, fie s-au pierdut, fie zac printr-un alt dosar încât, viitoare cercetări vor lumina și acest ungher. Ce spun cei doi învățători? Dascălul de la Vaslui nu a identificat nimic. În schimb „*Stanislav M., directorul școalelor de la Tecuci*”, care semnează raportul, în urma cercetărilor făcute la cele șapte biserici ale orașului – „*Sf. Ioan Botezătorul, Sf. Gheorghe, Adormirea Maicii Domnului, Sf. Nicolae, Sf. Voievozi Mihail și Gavril, Sf. Ilie și Sf. Dimitrie*” – informa Departamentul Cultelor că numai la cea dintâi „*a aflat niște scrieri vechi în latinește și grecește de-ale sfinților Athanasie și Dionisie, fiecare scriere e în mai multe volume, de format foarte mare [...]* și

¹Circularele nr.3306 și 3307/3.IV.1861, *ibidem*, fila 2 f-v.

²Raport din 8.VI.1861, de la protopiatul al II-lea, *ibidem*, fila 38.

³Raport din 29.VII.1861, *ibidem*, fila 36.

⁴Raport din 5.V.1861 de la protopiatul al II-lea, Secu, *ibidem*, fila 44

⁵Raport din 10.VII.1861, *ibidem*, fila 37.

⁶Raport din 7.IX.1861, *ibidem*, fila 28.

⁷Nicolae Iorga, *Inscripții din bisericile României*, vol.I., București, 1905 ; Vezi și Gh. Balș, *Bisericile lui Ștefan cel Mare*, București, 1926, p.46-47 și 52.

well as *St. Gheorghe Church in the village of Hârlău*”¹, which later echoed through Nicole Iorga’s and Gheorghe Balș’s finds².

Out of all the reports submitted by the teachers in the schools located in the county seats, the only ones left on file come from Huși, Vaslui and Tecuci. We suspect that other reports may have been sent by other teachers but they were either lost or misplaced in some old file to be found and brought to light at a later date by someone else. What do the two teachers say? The teacher from Vaslui could not identify anything. Instead, “*Stanislav M., the school director from Tecuci*”, signatory of the report, informed the Department of Cults that, following his research in the seven churches in town – *Sf. Ioan Botezătorul, Sf. Gheorghe, Adormirea Maicii Domnului, Sf. Nicolae, Sf. Voievozi Mihail și Gavril, Sf. Ilie și Sf. Dimitrie* – he was able to identify in the first one “*some old writings in Latin and Greek by Saints Athanasius and Dionysius, each in several volumes and in a very large format [...] that belong to the church curator, Mrs Smaranda Cincu, who is willing to sell them for 8 golden coins for the benefit of the church*”³.

Teacher Stanislav also submitted to the Department of Cults the list of books to be acquired by “*the Central Library*” in Iași⁴. A copy of that list was sent to

¹Report of 7.09.1861, *ibidem*, sheet 28.

²Nicolae Iorga, *Inscripții din bisericile României*, vol.I., București, 1905 ; See Gh. Balș, *Bisericile lui Ștefan cel Mare*, București, 1926, pp.46-47 and 52.

³ANIC, MCIP-Moldova, File 2017/1861, sheet 22f-b.

⁴The list includes the following titles:

1. *Sancti Athanasi magni opera graece-latinae. Sancti patris nostri Athanasii Archiepiscopi Alexandriae opera quae reperientur omnia. Editio nova, juxta parisinamanni MDCXXVI adornata quam haec editio aliis hac tenus vulgatis locupletior sit epistola ad lectorem indicubit. Cum indicibus necessariis. Coloniae sumptibus Mauritiï Georgii Weidemanni, MDCXXXVI;*

2. *Sancti Dionysii Areopagitae operum omnium quae extant graece-latine et comentariorum quibus illustrantur. Tomus primus. In quo universus sancti textus et Georgii Pachymerae Paraphrasis graece et latinae, cum adnotationibus Balthasaris Corderii in singula capita, continentur. Omnia studio et opera ejusdem Balthasaris Corderii, societatis Iesu Doctoris Theologi. Nova editio, praecedentibus emendatior etc. auctior. Lutetiae Perisiorum, apud Laurentium Cottareav, via Iacobaea, sub signo Montis Carmeli. MDCXLIV. Cum doctorum approbatione. Sancti Dionysii Areopagitae etc. etc. Tomus secundus. In quo S. Maximi scholia, Pachymerae Paraphrasis in epistolas, etc. authores varii, qui aut vitam S. Dionysii descripserunt, aut dignitatem ipsius Areopagiti camasseruerunt continentur. Opera vel studio Petri Lanselii etc. Balthasaris Corderii, societatis Jesu Presbyterorum. Accesit nunc primum Areopagitae defensio adversus Haereticum Calvinistam, per clarissimum etc. nobilissimum virum, Dominum D. Ionnem de Chaumont, Christianissimi Regis in sacri sacsecretioribus Regni Consiliis consiliarium, etc. Arcanioris Regiae bibliothecae Praefectum. Nova editio, praecedentibus emendatior vel auctior. Lutetiae Parisiorum, apud Laurentium etc. etc..*

3. *An all Greek Sinod. Tome II of year 1643;*

4. *A book in Romanian containing words of wisdom for holidays and royal feasts by Ilie Miniati, printed in 1837.*

5. *The life of saints throughout the year, some printed in 1835 and others in 1836.*

6. *Idem, other lives of saints for November, in large format, printed in 1811, ibidem, sheet 23 f-b.*

care cărți sunt proprii ale episcopiei bisericii, D[oaam]nei Smaranda Cincu, care le poate vinde în folosul bisericii cu prețul de 8 galbeni”¹.

Învățătorul Stanislav înainta și lista cărților propuse Departamentului spre achiziționare pentru „Centrala Bibliotecă” de la Iași². O copie a listei este trimisă lui „Hașdeu, bibliotecarul statului” invitat să se pronunțe asupra oportunității de achiziționare și „dacă fac prețul de 8 galbeni, cu care le poate vinde Doamna Cincu”³. Peste câteva luni Departamentul Cultelor trimitea lui B. P. Hașdeu 12 asemenea liste „în original” probabil acelea care lipsesc la rapoartele protoieriiilor amintite mai sus, cu aceeași rugămintă de a selecta pe cele valoroase⁴. Despre o atare evaluare nu avem informații, în schimb, referitor la lista sosită de la Tecuci Hașdeu opina că „toate opurile cuprinse în acea listă se află la Bibliotecă, unele chiar în mai multe edițiuni” și că „toate edițiunile menționate de către directoarele școlilor din Tecuci sunt ordinare, fără un deosebit preț filologic” și, ca atare, propunea să nu fie cumpărate⁵. În schimb, cărturarul considera „scrierile lui

¹ANIC, MCIP-Moldova, Ds. 2017/1861, fila 22f-v.

²Lista cuprindea următoarele titluri:

1. *Sancti Athanasi imagini opera graece-latinae. Sancti patris nostri Athanasii Archiepiscopi Alexandriae opera quae reperientur omnia. Editio nova, juxta parisinamanni MDCXXVI adornata quam haec editio aliis hac tenus vulgatis locupletior sit epistola ad lectorem indicubit. Cum indicibus necessariis. Coloniae sumptibus Mauriti Georgii Weidemanni, MDCXXXVI;*

2. *Sancti Dionysii Areopagiteae operum omnium quae extant graece-latine et comentariorum quibus illustrantur. Tomus primus. In quo universus sancti textus et Georgii Pachymerae Paraphrasis graece et latinae, cum adnotationibus Balthasar Corderii in singula capita, continentur. Omnia studio et opera ejusdem Balthasar Corderii, societatis Iesu Doctoris Theologi. Nova editio, praecedentibus emendatior etc. auctior. Lutetiae Perisiorum, apud Laurentium Cottareav, via Iacobaea, sub signo Montis Carmeli. MDCXLIV. Cum doctorum approbatione. Sancti Dionysii Areopagiteae etc. etc. Tomus secundus. In quo S. Maximi scholia, Pachymerae Paraphrasis in epistolas, etc. authores varii, qui aut vitam S. Dionysii descripserunt, aut dignitatem ipsius Areopagiti camasseruerunt continentur. Opera vel studio Petri Lanselii etc. Balthasar Corderii, societatis Jesu Presbyterorum. Accesit nunc primum Areopagiteae defensio adversus Haereticum Calvinistam, per clarissimum etc. nobilissimum virum, Dominum D. Ionnem de Chaumont, Christianissimi Regis in sacri sacsecretioribus Regni Consiliis consiliarium, etc. Arcanioris Regiae bibliothecae Praefectum. Nova editio, praecedentibus emendatior vel auctior. Lutetiae Parisiorum, apud Laurentium etc. etc..*

3. Un sinod numai în grecește. Tomul al II-lea de la anul 1643;

4. O carte în românește cuprinzătoare de cuvinte de învățătură la sărbători și la praznice împărătești ale lui Ilie Miniati, imprimată la anul 1837.

5. Viețile sfinților pe toate lunile anului, impri[mată] la an 1835 unele, și altele 1836.

6. Idem, alte vieți de ale sfinților pe luna Noiembrie, însă în format mare și impri[mată] la anul 1811, ibidem, fila 23 f-v.

³Adresa nr. 9493/16.IX.1861, ibidem, fila 24.

⁴Ciorna adresei nr. 13.152/4.XII.1861 la, ibidem, fila 47 f-v.

⁵Aprecierea lui Hașdeu conform căreia cărțile din inventarul învățătorului din Tecuci ar fi „ordinare, fără un deosebit preț filologic” privea, desigur, doar volumele de la nr. 4, 5 și 6 și nu pe cele în latină și greacă!

“*Hajdeu, the state librarian*”, who was invited to assess the procurement process and whether “*the price of 8 gold coins established by Mrs Cincu was the right one*”¹. After a few more months the Department of Cults forwarded to B. P. Haşdeu 12 such lists “*in original*”, presumably the ones missing from the reports of the aforementioned protopopes, with the same request of selecting the most valuable items.² There is no evidence of such a selection, but regarding the list Haşdeu received from Tecuci, he concluded that “*all the opuses on that list were already in the library, some of which in several editions*” and that “*all the editions mentioned by the school director from Tecuci are ordinary, of no real philological value*” and as a result, he advised against purchasing them³. However, the scholar considered “*Dositei’s, Varlaam’s, and Eustraţiu’s works etc.*” as “*old Romanian books...some of which I had found among the books donated to the Library by Mr. G. Asachi but registered in the possession of Mr. Teodor Bianu and not in the library.*”⁴ There is no evidence whether B.P. Haşdeu eventually selected for purchase any of the volumes on the twelve lists sent in December 1861 to the “*State Library*” in Iaşi, but it is undeniable that the initiative of the Department of Cults of Moldova in 1860 was a laudable one, part of the greater effort to recover the national cultural heritage in the years following the union of the Principalities.

The Ministry of Cults in Wallachia had two more initiatives that fell in the same category as the one presented above. In chronological order, **the first** belonged to Minister Barbu Vlădoianu, who organised a painting competition for producing a “*national painting that would illustrate the battle of Teişani between Stroe Buzescu and the Tatar Khan’s nephew*”. The purpose of this initiative was “*the preservation of this historical event*”. The winner was to receive 300 gold coins in prize money, “*that would be taken from the allowance established in this ministry’s budget for the current year for prizes and rewards*”. The report, submitted for approval to the Council of Ministers on 13th January 1861 was given the green light on 27th of the same month by Manolache Costache Epureanu, President of the Council, I. I. Filipescu, Vasile Boerescu and of course, the initiator of the project, Barbu Vlădoianu⁵. The Official Monitor from 3rd February 1861 published “*The rules and regulations for the painting competition entitled **The Battle of Teişani between Stroe Buzescu and the Tatar Khan’s nephew in 1604***”

¹Address no. 9493/16.09.1861, *ibidem*, sheet 24.

²Draft of address no. 13.152/4.12.1861, *ibidem*, sheet 47 f-b.

³Haşdeu’s assessment of the books in the inventory sent by the teacher in Tecuci as being “*ordinary, of no real philological value*”, applied only to the volumes listed from 4 to 6 and did not include the ones in Latin and Greek!

⁴*Ibidem*, sheet 29.

⁵Report no. 309/13.01.1861, *ANIC.MCIP*, File 4/1861, sheet 4.

Dositei, ale lui Varlaam, ale lui Eustrățiu etc.” drept „vechi cărți românești ... din care unele am văzut între cărțile dăruite Bibliotecii de către Dl G. Asachi și trecute nu la Bibliotecă, ci la D-l Teodor Bianu”¹. Nu avem știre dacă din cele 12 liste trimise în decembrie 1861, „Bibliotecii statului” din Iași, B.P. Hașdeu a selectat vreun volum pentru achiziționare dar, inițiativa Departamentului Cultelor din Moldova anului 1860 rămâne una lăudabilă, înscriindu-se efortului de recuperare a patrimoniului cultural național din perioada imediat următoare unirii Principatelor.

Pe aceeași linie se înscriu și celelalte două inițiative, ambele datorate Ministerului Cultelor din Țara Românească. În ordine cronologică, cea dintâi aparține ministrului Barbu Vlădoianu care organiza un concurs pentru realizarea unui „*tablou național care va înfățișa lupta de la Teișani între Stroe Buzescu și nepotul hanului tătăresc*”. Acțiunea avea drept scop „*conservarea unui asemenea fapt istoric*”. Câștigătorul beneficia de un premiu de 300 galbeni „*care se va libera din alocația prevăzută în bugetul acestui ministeriu pe anul curent pentru premii și încurajări*”. Raportul, înaintat Consiliului de miniștri la 13 ianuarie 1861 era avizat favorabil la 27 ale aceleiași luni, de Manolache Costache Epureanu, președintele Consiliului, I. I. Filipescu, Vasile Boerescu și, firește, de inițiator, Barbu Vlădoianu². Monitorul Oficial de București din 3 februarie 1861 publica „*Reglementul de concurs la facerea tabloului intitulat Lupta de la Teișani între Stroe Buzescu și nepotul Hanului tătăresc la 1604*”(subl.ns., I.I.S.) și „*Deslușiri istorice asupra sujetului: Bătaea de la Teișani (1604)*”³.

Regulamentul⁴, după ce motivează că o asemenea pictură „*deșteaptă în inimile oamenilor simțăminte înalte și generoase [...] când reproduce glorioasele evenimente ale unei națiuni*” stabilea, pe parcursul a șapte articole, data, locul și condițiile desfășurării concursului. Acesta urma să aibă loc în „*ziua de duminică, 12 februarie 1861, în localul Școlii naționale din ulița Măgureanu...de la 9 ore până la 4 dupe amiază*”; candidații trebuiau să realizeze pe pânză, cu dimensiunile de 40/32 cm. o schiță în ulei a subiectului propus. Un juriu din opt persoane, sub președinția ministrului, desemna câștigătorul care urma să execute în termen de șase luni (până la 1 septembrie 1861) tabloul în mărime de 100/62 cm. Lucrarea era premiată cu 300 galbeni și trebuia depusă în colecția „*muzeului național*”.

Autorul *Deslușirilor istorice asupra sujetului: Bătaea de la Teișani (1604)* se întemeiază pe informațiile luate din „*Cronicarul Anonim (Magazinul pentru Dacia, Tomul IV, p. 304)*, corectând însă numele lui Stroe pe care cronicarul îl

¹*Ibidem*, fila 29.

²Raport nr. 309/13.I.1861, ANIC.MCIP, Ds. 4/1861, fila 4.

³Monitorul, ziar oficial al Țării Românești, vineri, 3 februarie 1861, nr. 25, p. 1-2.

⁴Proiectul regulamentului, în original, la ANIC.MCIP, Ds. 4/1861, filele 5 f-v -6 f.

(emphasis added, I.I.S.) and “*Historical revelations on the subject: The Battle of Teișani (1604)*”¹.

The regulations², after motivating that such a painting “*can stir strong and generous emotions in people’s hearts [...] by reproducing the glorious events in the history of our nation*” outlined in seven articles the date, the place and the conditions for carrying out the competition. This was to take place on “*Sunday, 12th February 1861, in the building of the National School on Măgureanu alley...from 9a.m. until 4 in the afternoon*”; the candidates had to produce an oil sketch of the given subject on canvas, measuring 40/32 cm. A jury made up of eight people, under the chairmanship of the minister, was to select the winner who was to execute the final painting in the size of 100/62 cm over the following six months (until 1st September 1861). The prize for the winner was 300 gold coins and the work was to be exhibited in the “*national museum*” collection.

The author of the *Historical revelations on the subject: The Battle of Teișani (1604)* relied on information taken from “*The Anonymous Chronicler (Magazinul pentru Dacia - TN Magazine for Dacia, Tome IV, p. 304), but he corrected Stroe’s name who the chronicler had mistaken for his brother, Preda*”³. Actually, the battle in question was the one between Șerban Vodă and Simion Movilă, the latter helped by the Tatar Khan’s army, for the throne of Wallachia. The fights took place in Ogretin and Teișani, on Monday, 13th and Tuesday, 14th September 1602, not 1604⁴. On the second day, in Teișani, the Tatar Khan’s nephew’s challenge to a one-on-one fight was accepted from the Christians’ side by steward Stroe Buzescu, who defeated the former and beheaded him, to the awe of the Khan and his subjects. However, while fighting, the Tatar managed to scratch Stroe Buzescu’s cheek with the poisoned point of his sword. As a result of the poisoned wound, the brave Stroe Buzescu died in Brașov, three weeks later, on 2nd October, 1602. All this is carved on his tombstone which his wife “*Steward Stroe’s Sima*” placed on his resting place in the church he founded in Stănești⁵.

¹ *Monitorul, the official newspaper of Wallachia*, Friday, 3rd February 1861, no. 25, pp. 1-2.

² Draft of the regulations, in original, at ANIC.MCIP, File 4/1861, sheets 5 f-b -6 f.

³ *Ibidem*, sheets 10 f-b and 11 f-b; *Monitorul, the official newspaper of Wallachia*, Friday, 3rd February 1861, no. 25, pp.1-2.

⁴ See, N. Iorga, *Inscripții din bisericile României*, pp. 170-1; General P. V. Năsturel, *Luptele de la Ogretin și Teișani din zilele de 13 și 14 septembrie 1602 (7111)*, in: The Romanian Academy Annals, Series II, Tome XXXII, The Historical Section Memoirs, București, 1910, pp. 845-857; D. Trajanescu, *Schitul Stănești (Vâlcea)*, in *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*, tome IV(1911), pp. 13-23. Also see Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor, III, Partea întâi. De la moartea lui Mihai Viteazul până la sfârșitul epocii fanariote (1602-1821)*, Second Edition, revised and added, The Royal Foundation for literature and arts, București, 1944, p. 3; also see the Edition cared by Dinu C. Giurescu, București, Editura BIC. ALL, 2007, p. 10.

⁵ General P. V. Năsturel, *op. cit.*, p. 847, figure no. 2 that we reproduce here.

confundă cu fratele său Preda”¹. În fapt este vorba de lupta dintre Șerban Vodă și Simion Movilă, acesta ajutat de oastea Hanului tătarilor, pentru tronul Țării Românești. Luptele au avut loc la Ogretin și Teișani, în zilele de luni 13 și marți 14 septembrie 1602, și nu la 1604². În cea de a doua zi, la Teișani, la provocarea nepotului Hanului tătarilor pentru o luptă în doi, a răspuns din partea creștinilor stolnicul Stroe Buzescu, care îl învinge pe acesta, decapitându-l, în văzul și spre stupeoarea Hanului și a supușilor lui. În luptă, tătarul reușește să cresteze cu vârful otrăvit al sabiei obrazul lui Stroe Buzescu. În urma rănii otrăvite, viteazul Stroe Buzescu moare la Brașov, peste trei săptămâni, la 2 octombrie 1602. Toate acestea sunt narate de piatra tombală așezată de „*Sima a stolnicului Stroe*” pe locul de veci al soțului din ctitoria sa, biserica de la Stănești³.

Concursul, organizat în grabă, nu a beneficiat de concurenți. Aflăm aceasta dintr-un raport al lui Ioan Maiorescu. Până și înștiințarea instituției în al cărui local urma a se desfășura concursul s-a comunicat cu întârziere, abia „*sâmbătă seara în 11, când nu mai era nimeni în birou și s-a prezentat abia luni, în 13 ale curenteii*”. În ziua de duminică 12 februarie, hotărâtă pentru concurs, a fost prezent „*doar profesorul Tătărescu, care văzând că nu mai vine nimeni altul, după ce a adastat mai bine de două ore, s-a retras, neputând face concursul singur*”⁴.

În situația creată Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice reia concursul pentru ziua de marți, 2 mai 1861. Pentru „*a da o mai o mai întinsă publicitate acestui concurs în cuprinsul Principatelor Unite*” ministrul Barbu Vlădoianu trimite „*regulamentul și notițele istorice în copie*” omologului său din Moldova – Gheorghe Cuciureanu – invitându-l „*a lua dispozițiuni de publicare și în Țara suroră, ca găsindu-se mai mulți amatori să poată reuși executarea tabloului mai cu succes*”⁵.

¹*Ibidem*, filele 10f-v și 11f-v; *Monitorul, ziar oficial al Țării Românești*, vineri, 3 februarie 1861, nr. 25, p. 1-2.

² Vezi, N. Iorga, *Inscripții din bisericile României*, p. 170-1; General P. V. Năsturel, *Luptele de la Ogretin și Teișani din zilele de 13 și 14 septembrie 1602 (7111)*, în: *Analele Academiei Române, Seria II-a, Tom XXXII, Memoriile Secției Istorice*, București, 1910, p. 845-857; D. Trajanescu, *Schitul Stănești (Vâlcea)*, în *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*, tom IV(1911), p. 13-23. Vezi și Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor, III, Partea întâi. De la moartea lui Mihai Viteazul până la sfârșitul epocii fanariote (1602-1821)*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Fundația regală pentru literatură și artă, București, 1944, p. 3; vezi și Ediția îngrijită de Dinu C. Giurescu, București, Editura BIC. ALL, 2007, p. 10.

³ General P. V. Năsturel, *op. cit.*, p. 847, fig. nr. 2 pe care o reproducem aici.

⁴ Concept de raport nr. 450/17.II.1861 al lui Ioan Maiorescu către ministrul Barbu Vlădoianu, cf. *ANIC.MCIP*, Ds. 8/1861, fila 5 f-v, iar raportul transmis Departamentului de Culte și Instrucțiune Publică la: idem, Ds.4/1861, fila 15.

⁵ Adresa nr. 3794/24.III.1861 însoțită de o alta cu nr. 3795/24.III.1861 pentru a fi publicate „*Reglementul de concurs*” și *Notițe istorice privind „Bătăia de la Teișani (1604)”* cf. cf. *ANIC.MCIP-Moldova*, Ds. 84/1859, filele 74 f-v – 76 f-v ; 81 f-v și 77 f-v și 80 f.

Sadly, no contestants registered to take part in the competition, which had been organised in a haste. Ioan Maiorescu's report was clear on this issue. Even the venue of the competition was communicated extremely late, "*on Saturday, 11th, late in the evening, when no one else was in the office, so it could only be made public on Monday, 13th of the current month*". On Sunday, 12th February, the day of the competition, "*only professor Tătărescu*" showed up and "*seeing that nobody else turned up, he retired after more than two hours, as he could not compete by himself*"¹.

Under the circumstances, the Ministry of Cults and Public Instruction postponed the competition for Tuesday, 2nd May, 1861. In order to "*gain greater publicity for this competition in the United Principalities*", Minister Barbu Vlădoianu sent "*a copy of the regulations accompanied by the historical notes*" to his counterpart in Moldova – Gheorghe Cuciureanu – asking him "*to oversee their publication in the Sister Country, in order to ensure a wider spread of information that would reach more potential contestants that would accomplish the task more successfully*"².

On 4th April 1861, on receiving the documents sent by Barbu Vlădoianu, Minister Cuciureanu ordered that they "*be sent to the newsroom of the Official Monitor in order to be published without any delay*". The dates for the new competition - the regulations and the historical notes on the battle of Teișani – were published in the Official Monitor of Bucharest on 27th March 1861³ and were identical to the ones sent to Iași. Compared to the first stage of the competition, there were some minor changes. **The most important one concerned the sketches. They had to be the same size as the final canvas, but now they were executed at home and submitted unsigned on the day of the competition for a receipt. "Instead of the signature" the painters had to mark their painting with "a logo that would also appear on the sealed envelope containing the painting together with the name of the painter"; the sketches were to be assessed on the same day, 2nd May, and the winner was to be announced immediately; the final painting, having the same size (100/62 cm) had to be completed until 2nd December 1861⁴.**

¹Report draft no. 450/17.02.1861 written by Ioan Maiorescu to minister Barbu Vlădoianu, cf. ANIC.MCIP, File 8/1861, sheet 5 f-b, and the report submitted to the Department of Cults and Public Instruction: idem, File 4/1861, sheet 15.

²Address no. 3794/24.03.1861 and another one no. nr. 3795/24.03.1861 for the publication of "*Competition Regulations*" and Historical Notes on "*The Battle of Teișani (1604)*" cf. ANIC.MCIP-Moldova, File 84/1859, sheets 74 f-b – 76 f-b ; 81 f-b and 77 f-b and 80 f.

³Monitorul, the official newspaper of Wallachia, no. 68/Monday 27.03.1861.

⁴Ibidem. This second stage of the competition was also mentioned for the first time by V. A. Urechia in *Istoria școalelor de la 1800 la 1864*, tome III, București, 1894, p. 269, taking some information from the Official Monitor no. 68/27.03.1861.

Pe documentele primite în ziua de 4 aprilie 1861 de la Barbu Vlădoianu, ministrul Cuciureanu dispunea să „*fie trimise la redacția Monitorului oficial, invitându-o de a publica grabnic*”. Datele noului concurs – regulamentul și notițele istorice privind lupta de Teișani – apar publicate în Monitorul Oficial de București din 27 martie 1861¹ și sunt identice cu cele trimise la Iași. Față de cele publicate pentru prima fază a concursului modificările sunt minore. **Cea mai importantă privea schițele, de aceleași dimensiuni ale pânzei, care erau executate acasă și depuse contra unei „chitanțe” în ziua concursului nesemnate, dar purtând „o deviză în locul semnăturii, care va fi repetată pe un plic sigilat, unde va fi și numele autorului”;** examinarea schițelor de către juriu avea loc în aceeași zi de 2 mai și câștigătorul anunțat imediat; tabloul final, de aceleași dimensiuni (100/62 cm) trebuia realizat până la 2 decembrie 1861².

Între cele două etape ale concursului, maiorul D. Papazoglu înainta Departamentului Cultelor un „*Proiect de măsurile ce trebuie a se lua din partea Onor. Ministeriu al Cultelor și Instrucțiunii Publice la alcătuirea tabloului memorabilei lupte a lui Stroe Buzescu din anul 1604, la satul Teișani în resbelul cu nepotul Hanului tătăresc*”. Autorul propunea deplasarea pictorilor concurenți la fața locului pentru documentare, sub supravegherea unui „comisar” al Departamentului; discuții ale acestora cu „*bătrânii despre bătălia petrecută pe acele localități*”; o comisie de istorici, întemeiați pe „*letopiseși*”, urma să ofere concurenților descrierea luptei; chipul eroului „*se va lucra întocmai după acel sculptat pe piatra mormântală*”, iar pentru îmbrăcămintea oștenilor români, maghiari, tătari și a căpeteniilor acestora maiorul Papazoglu dădea indicații amănunțite dar, pe alocuri, și fanteziste³. Poate așa se explică de ce din cele câteva file de sugestii Regulamentul concursului nu a reținut nimic⁴ !

The file of the competition includes a sheet of paper containing the names of five people: Alecsandrescu, Tătărescu, Aman, Satmari și Trenk, cf. *ANIC.MCIP*, File 4/1861, sheet 16. As the second stage of the competition had been advertised in Moldova as well, it is likely that Alexandrescu – Urechia (who was the director of the Ministry of Cults in Iași at the time), had been appointed as jury member on behalf of Moldova, together with the other four painters from Wallachia.

¹ *Monitorul, ziar oficial al Țării Românești*, nr. 68/luni, 27.III.1861.

² *Ibidem*. Această a doua etapă a concursului o semnală pentru prima dată și V. A. Urechia în *Istoria școalelor de la 1800 la 1864*, tom III, București, 1894, p. 269, preluând câteva informații din Monitorul oficial nr. 68/27.III.1861. În dosarul concursului se află o filă care indică doar numele a cinci persoane: Alecsandrescu, Tătărescu, Aman, Satmari și Trenk, cf. *ANIC.MCIP*, Ds. 4/1861, fila 16. Cum pentru cea de a doua etapă concursul se publicase și în Moldova, probabil că Alexandrescu – Urechia (la acea dată era director în Ministerul Cultelor de la Iași), fusese desemnat ca membru al juriului din partea Moldovei, alături de ceilalți patru pictori din Țara Românească.

³ *Ibidem*, filele 17 f, 18 f-v și 19 f-v.

⁴ Inițiativa MCIP din Țara Românească privind concursul pentru realizarea unei picturi care să evoce **Lupta de la Teișani**, cât și propunerea maiorului D. Papazoglu era semnalată de Alexandru Istrate care, însă, nu corectează plasarea eronată a luptei la 1604. Vezi, Alexandru Istrate, *Pășind prin istorie. Imagini ale trecutului în pictura românească modernă* în, *Historia Universitatis Iassiensis*, IV/2013, p. 216-217.

Between the two stages of the competition, Major D. Papazoglu put forward to the Department of Cults a “*Project for the steps to be taken by His Honour the Minister of Cults and Public Instruction in connection with the execution of the painting of the memorable battle between Stroe Buzescu and The Tatar Khan’s nephew in the village of Teișani, in 1604*”. The author suggested that the contestants conduct field research, under the supervision of a “*commissary*” of the Department; discussions with “*the local elderly about the battle*”; a committee of historians was to offer details of the battle taken from “*chronicles*” to the contestants; the hero’s face “*had to be the exact copy of the one sculpted on his tombstone*”; for the outfits of the Romanian, Magyar, Tatar soldiers and their captains, Major offered thorough instructions, if at times fanciful¹. This could explain why the final list of Regulations for the competition retained none of the several pages of his suggestions²!

There is no evidence as to whether the second stage of the competition scheduled for 2nd May 1861 took place or not, and there is also no information regarding the outcome of this initiative to recover the national history through an artistic creation which was meant to “*instil patriotic sentiments*” and constitute the nucleus for the future museum.

The third initiative concerns Cezar Boliac’s and Grigore Bengescu’s research trips to the monasteries and hermitages in Wallachia. The former suggested to General Cristian Tell, the Minister of Cults and Public Instruction, that he resume his field research previously interrupted on three occasions: the first interruption had occurred during the time Alexandru Ghica acted as Qaim Maqam, which resulted in his publication of “*Călătorie arheologică în România - TN: An archaeological journey through Romania*”³, while the other two during the ministerships of Al. G. Golescu (11.10.1860- 28.05.1861) and Mălinescu (12.05. – 11.07.1861). The journey during G. Golescu’s ministership concluded, by his own admission, with reports on “*various categories of monasteries in Romania and several archaeological articles*”, while the one during Mălinescu’s ministership was cut short in Zimnicea as a result of the changes in the Government: D. Ghica (Prime-Minister 19.06.1861- 22.01.1862, Scarlat Fălcoianu Minister of Cults and ad-interim Ioan C. Cantacuzino from 20.07.– 1.08.1861, AN) when “*I was compelled to return to the capital again in order to avoid being dragged*

¹ *Ibidem*, sheets 17 f, 18 f-b and 19 f-b.

² The initiative of MCIP in Wallachia regarding the competition for the painting that would evoke **The Battle of Teișani**, as well as Major D. Papazoglu’s proposal were signed by Alexandru Istrate, who did not amend the wrong placement of the battle in 1604. See Alexandru Istrate, *Pășind prin istorie. Imagini ale trecutului în pictura românească modernă* în, *Historia Universitatis Iassiensis*, IV/2013, pp. 216-217.

³ Cezar Boliac, *Călătorie arheologică în România de la 20 martie la 22 aprilie 1858*, București, Tipografia Jurnalului Național, 1858.

Nu știm dacă cea de a doua etapă a concursului, prevăzută pentru marți, 2 Mai 1861, a mai avut loc sau nu, după cum nu avem informații nici despre finalitatea acestei inițiative de recuperare a istoriei naționale prin creație artistică, menită a „*dezvolta simțămintele patriotice*” dar și constituirea unui nucleu al viitorului muzeu.

Cea de a treia inițiativă privește călătoriile de studiu la mănăstirile și schiturile din Țara Românească ale lui Cezar Boliac și Grigore Bengescu. Primul propunea ministrului Cultelor și Instrucțiunii Publice din Țara Românească, generalului Cristian Tell, reluarea cercetărilor de teren întrerupte în trei rânduri: prima, în vremea căimăcămiei lui Alexandru Ghica, în urma căreia a publicat „*Călătorie arheologică în România*”¹, iar celelalte două pe timpul miniștrilor Al. G. Golescu (11.X.1860- 28.V.1861) și Mălinescu (12.V. – 11.VII.1861). Călătoria din timpul ministeriatului lui G. Golescu s-a încheiat, după propria mărturisire, cu rapoarte „*asupra diferitelor categorii de mănăstiri din România și câteva articole de arheologie*”, iar aceea din vremea lui Mălinescu a fost întreruptă la Zimnicea ca urmare a schimbării guvernului cu D. Ghica (prim-ministru 19.VI.1861- 22.I.1862, cu Scarlat Fălcoianu la Culte și ad-interim Ioan C. Cantacuzino de la 20.VII.– 1.VIII.1861, n. ns. I.I.S.) când „*am fost silit iarăși să mă întorc în capitală, ca să nu mai fiu adus cu sila*”². Urmare a acestor călătorii a publicat un volum³, iar al doilea „*va ieși peste o săptămână de sub tipar*”⁴. Pentru a finaliza cercetările Cezar Boliac propunea ca pe durata a două luni să continue „*călătoria arheologică de la Zimnicea în jos, și în partea Basarabiei ce mi s-a întors; a vizita apoi biblioteca și muzeul din Iași cum și monastirile noastre de dincolo de Milcov și de dincoace de Milcov pe care nu le-am apucat să le vizitez*”⁵. Ministrul Christian Tell, apreciind că „*uvragiul arheologic întreprins de d-l Boliac fiind de mare importanță*” aproba ca „*pentru împlinirea cheltuielilor ce această misiune ar necesita [...] a se libera din fondul destinat pentru asemenea cheltuieli o sumă de 2880 lei și un ordin general pentru semnalarea și înlesnirea D-sale în această misiune*”⁶. În aceeași zi contabilul Ministerului Cultelor era invitat să-i elibereze suma de 2880 lei, iar lui

¹Cezar Boliac, *Călătorie arheologică în România de la 20 martie la 22 aprilie 1858*, București, Tipografia Jurnalului Național, 1858.

²ANIC,MCIP, Ds. 230/1863 fila 3 f-v. Miniștrii evocați de Cezar Boliac au deținut portofoliul Cultelor în perioada: **Al. G. Golescu**, între 11.X.1860- 28.V.1861; **V. Mălinescu** (12.V. – 11.VII.1861) și **Scarlat Fălcoianu** între 19.VI.1861– 22.I.1862, cu interimatul lui Ioan C. Cantacuzino între 20.VII.– 1.VIII.1861, ambii nenumiți dar amintită perioada lor; generalul **Christian Tell** (30.XII.1862 – 26.V.1863, înlocuit de **Al. Odobescu** între 26.V – 11.X.1863, cu **interimatul g-ralului Ion Gr. Ghica** între 3 – 31. VII. 1863), Vezi, Stelian Neagoe, *Istoria Guvernelor României de la începuturi – 1859 până în zilele noastre – 1995*, București, Editura Machiavelli , p. 19-28; 34-35.

³ *Monastirile din România (Monastirile închinare)*, București, 1862, 661p.

⁴ *Monastirile din România (Monastirile zise brâncovenești)*, București, 1863.

⁵ ANIC,MCIP, Ds. 230/1863 fila 3 f-v.

⁶ Apostila ministrului Tell datează din 6 aprilie 1863, *ibidem*.

there”¹. His exploits during these journeys resulted in a volume he published², with another one “*due to be released in a week*”³. In order to conclude his research, Cezar Boliac suggested that over the course of two months he should continue “*his archaeological journey from Zimnicea downwards and to the Bessarabian region that had been returned to Moldova; visit the library and the museum from Iași as well as our monasteries which I had not yet visited on both sides of the river Milcov*”⁴. Minister Christian Tell, judging “*the archaeological research undertaken by Mr Boliac to be of the utmost importance*”, gave his approval “*to grant him 2880 lei from the special fund destined for such expenses in order to cover the necessary expenses for this mission, as well as a general directive for his acknowledgement and assistance during his mission*”⁵. On the same day, the Ministry of Cult’s accountant was asked to hand Cezar Boliac the sum of 2880 lei and he was also presented with the mandate and the general directive already mentioned⁶. Moreover, the minister invited “*August Treboniu Laurian, the state librarian*” to place at Cezar Boliac’s disposal “*one of the Library’s custodians to provide assistance with the work he was entrusted with*”⁷: this last request was turned down as “*the two library custodians are constantly engaged in the inventory and cataloguing of books [...] in order to transfer the National Library into the new building of the Academy*”⁸. It is still unknown whether Boliac succeeded in accomplishing “*his archaeological journey*” but what we do know is that in September 1863 Al. Odobescu, the Minister of Cults, delegated Grigore Bengescu “*to inspect*” the monasteries in the counties of Dolj, Romanați, Gorj and Mehedinți that “*had not been visited in 1860 by other competent men*”. The purpose of Bengescu’s journey was to “*identify and register all sorts of ancient archaeological artifacts such as: holy vases, vestments, religious objects, medals, coins,*

¹ANIC,MCIP, File 230/1863 sheet 3 f-b. The ministers evoked by Cezar Boliac were in office as Ministers of Cults as follows: **Al. G. Golescu**, between 11.10.1860 - 28.05.1861; **V. Mălinescu** (12.05. – 11.07.1861) and **Scarlat Fălcoianu** between 19.06.1861– 22.01.1862, with Ioan C. Cantacuzino as interim minister between 20.07.– 1.08.1861, both unnamed but their time in office mentioned; General **Christian Tell** (30.12.1862 – 26.05.1863, replaced by **Al. Odobescu** between 26.05 – 11.10.1863, with **General Ion Gr. Ghica as interim minister** between 3 – 31.07.1863), See Stelian Neagoe, *Istoria Guvernelor României de la începuturi – 1859 până în zilele noastre – 1995*, București, Editura Machiavelli , pp. 19-28; 34-35.

² *Monastirile din România (Monastirile închinete)*, București, 1862, 661p.

³ *Monastirile din România (Monastirile zise brâncovenesti)*, București, 1863.

⁴ ANIC,MCIP, File 230/1863 sheet 3 f-b.

⁵ Minister Tell’s Apostille dates from 6th April 1863, *ibidem*.

⁶Through the Circular no. 10.240/6.04.1863, MCIP invited all “*the superiors and the committees of the monasteries that he [Cezar Boliac, AN] might visit, as well as the authorities he might appeal to, to acknowledge him as a Government delegate and to provide assistance for the successful completion of the valuable mission he was entrusted with*” cf. *ibidem*, sheet 5.

⁷ Draft address no. 13,336/1863.05.3, cf. *ibidem*, sheet 8.

⁸ August Treboniu Laurian’s reply, address no. 11/1863.05.6, cf. *ibidem*, sheet 9.

Cezar Boliac i se înainta mandatul și ordinul circular evocat mai sus¹. Mai mult chiar, ministerul invita pe „August Treboniu Laurian, bibliotecarul statului” să pună la dispoziția lui Cezar Boliac „pe unul din custozii acelei Biblioteci spre a-i da ajutoriu la lucrarea cu care este autorizat”², solicitare refuzată de oarece „cei doi custozii ai Bibliotecii sunt ocupați neîncetat la facerea inventariului și la catalogisirea cărților[...] spre a strămuta Biblioteca națională la edificiul cel nou al Academiei”³. Dacă Boliac a realizat „călătoria sa arheologică” nu avem informații, în schimb, în septembrie 1863 ministrul Cultelor, Al. Odobescu, delega pe Grigore Bengescu „de a inspecta” monastirile din județele Dolj, Romanați, Gorj și Mehedinți rămase „nevizitate în anul 1860 de alți bărbați competenți”. Scopul călătoriei lui Bengescu era de a „constata și înscrie tot felul de obiecte arheologice antice precum: sfinte vase, veșminte, odoare, medalii, monede, inscripțiuni, cărți vechi și manuscripte și, în fine, orice obiecte ce conțin un interes istoric și a supune ministerului rezultatul acestor investigațiuni”. Pentru deplasarea în teren, ministerul îi punea la dispoziție „50 foițe” în baza cărora Direcția Poștelor îi elibera „caii necesari”, precum și „un ordin liber către toate autoritățile administrative și superiorii mănăstirilor spre a vă da cuvenitul ajutor și a vă înlesni lucrarea ce sunteți autorizat a o face”⁴. Călătoria a fost făcută de vreme ce în ianuarie 1864, contabilul șef al ministerului era împuternicit să elibereze „mandatul cuvenit în sumă de 227 lei, parale 10”⁵. În același timp „antreprenorul despărțirii de drumuri nr. 3” era informat despre eliberarea amintitei sume, costul foilor de drum date ministerului în precedentul an⁶. Din păcate, nu am identificat nici raportul lui Grigore Bengescu spre a ști ce anume și cât a realizat din obiectivul călătoriei sale arheologice.

¹Prin Ordinul circular nr. 10.240/6.IV.1863, MCIP invita pe „toți superiorii și Comitetele mănăstirilor unde Dumnealui [Cezar Boliac, n.ns.] s-ar prezenta, precum și autoritățile la care s-ar adresa de a-l recunoaște ca delegat de Guvern și a-i da toate înlesnirile și concursul necesar pentru îndeplinirea misiunii de mare folos pentru țară, cu care Dumnealui este însărcinat” cf. *ibidem*, fila 5.

² Concept de adresă nr. 13,336/1863.V.3, cf. *ibidem*, fila 8.

³ Adresa de răspuns a lui August Treboniu Laurian nr. 11/1863.V.6, cf. *ibidem*, fila 9.

⁴Concept de adresă nr. 26.197/7.IX.1863, *ibidem*, fila 10 f-v și 11 f. și Concept de ordin liber, adresa nr. 26.198/7.IX.1863, *ibidem*, fila 12 f-v.

⁵ Concept de adresă nr. 2673/1864 ianuarie 31/12, *ibidem*, fila 13 f.

⁶ *Ibidem*, fila 14 f.

inscriptions, old books and manuscripts, and finally, any object of historical importance and to submit the results of this research to the Ministry of Cults". For his journey, the ministry offered him "50 notes", based on which the Postal Department provided him with "the necessary horses" as well as "a free pass order for all the administrative authorities and the monasteries superiors to grant you all necessary help and to assist you in the undertaking you have been entrusted with"¹. This journey definitely took place, as proven by the fact that in January 1864 the Minister's chief accountant was empowered to transfer to Bengescu "the postal money order of 227 lei, 10 parale that was owed him"². At the same time, "the master of the stagecoach station no. 3" was informed that the respective sum had been paid to cover the travel expenses as per the travel documents submitted to the minister in the previous year³. Unfortunately, Grigore Bengescu's report could not be traced anywhere so that we can have a clear idea of how much of his objectives had been achieved during his archaeological journey.

Translated by Mihaela Pasciuc

N.B. Further reference:

1. *Monitorul, the official newspaper of Wallachia for May-December 1863, for the information regarding Cezar Boliac's (May-June) and Grigore Bengescu's (September-October) archaeological journeys.*

2. „*Buletinul Instrucțiunii Publice*” „*Românul*” May-December 1863, and 1860 for the Battle of Teișani.

3. Adrian Silvan Ionescu, *Artă și document. Arta documentaristă în România secolului al IX-lea, București, Editura Meridiane, 1990, 232-248.*

4. To be consulted: the inventories of the following museums in București:

1. Muzeul Național de artă;

2. Muzeul municipal;

3. Muzeul Aman și

4. Muzeul Colecțiilor de artă Calea Victoriei

for the painting **Lupta lui Stroe Buzescu și nepotul Hanului tătăresc (TN-The Battle between Stroe Buzescu and the Tatar Khan's Nephew)**

¹Draft address no. 26.197/7.09.1863, *ibidem*, sheet 10 f-b and 11 f. and draft for a free pass order, address no. 26.198/7.09.1863, *ibidem*, sheet 12 f-b.

² Draft address no. 2673/1864 January 31/12, *ibidem*, sheet 13 f.

³ *Ibidem*, sheet 14 f.